

Marek Derwich

"Examina novitiorum (Egzaminy nowicjuszów) jezuitów z Braniewa z lat 1569-1574", introd. and ed. Justyna Łukaszewska-Haberkowa, Kraków 2012 : [recenzja]

Hereditas Monasteriorum 2, 400-401

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zakonnego, którego świadomość w omawianym okresie była bardzo duża, można odnieść wrażenie, iż do klasztoru wstępowano tylko w wyniku umowy rodzinno-społecznej. Następnie autorka omawia klauzurę i jej wpływ na życie w klasztorze, chociaż pomija jej wymiar duchowy, zatrzymując się na wymiarze prawnym. W kolejnych trzech rozdziałach zajmuje się znaczeniem w życiu mniszek piśmiennictwa, teatru i muzyki oraz sztuk wizualnych. Pokazuje w nich życie w klasztorach żeńskich jako otwarte na twórczość i wszechstronny rozwój osobowy i humanistyczny. *De facto* pokazuje ścisłe relacje między życiem klasztornym a życiem zewnętrznym, przecząc postawionej wcześniej tezie, że klauzura radykalnie oddzielała mniszki od tego, co działo się w świecie.

Rozdział szósty pokazuje zjawisko bardzo mało dotąd znane, zasługujące na lepsze zbadanie, a mianowicie udziału mniszek w misjach w Nowym Świecie. Dowodzi, że zapał misyjny, który został rozbudzony w tamtym czasie w Europie, udzielił się także licznym zakonnicom i zaowocował licznymi fundacjami, a w konsekwencji miejscowymi powołaniami, wzbogacając życie zakonne w Kościele nowymi doświadczeniami.

Ostatni rozdział został poświęcony „wspólnotom otwartym”, tzn. zakonnicom, które zaczęły angażować się w sprawy społeczne, wychowawcze i nauczycielskie (urszulanki, „jezuitki” – „damy angielskie”) oraz charytatywne (wizytki, „córki miłości”). Autorka stara się wskazać przyczyny pojawienia się tych nowych form życia zakonnego.

Można mieć pretensje, że niektóre aspekty życia zakonnego, np. dotyczące pobożności i duchowości, nie zostały podjęte. Nie ma jednak wątpliwości, że jest to monografia wartościowa, oparta na włoskich źródłach archiwalnych oraz bogatej literaturze przedmiotu.

ks. Janusz KRÓLIKOWSKI
Wydział Teologiczny
Sekcja w Tarnowie
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

„Examina novitiorum” (Egzaminy nowicjuszków) jezuitów z Braniewa z lat 1569–1574 [“Examina Novitiorum” (Jesuits Entrance Examinations) taken in Braniewo between 1569-1574], intr. and ed. Justyna ŁUKASZEWSKA-HABERKOWA (Studia i Materiały do Dziejów Jezuitów Polskich, 21), Kraków: Akademia Ignatianum-Wydawnictwo WAM, 2012, pp. 240, summary

The edition is based on a unique manuscript preserved in the Universitetsbibliotek in Uppsala (BUup H 167). The manuscript consists of chronologically arranged records of interviews held by 12 examiners with 124 candidates for novices to the college in Braniewo, the oldest one in Poland (founded in 1564, with novitiate open since 1569). 116 interviews were carried out in Braniewo, the remaining ones on Boszewo (1), Poznań (4), Pułtusk (2), and Vilnius (1). We are thus offered the presentation of the first generation of Polish Jesuits. Every edition of the record of an interview in Latin is preceded by a brief note on the candidate. The use of the publication is facilitated by two indices: index of the surnames of examiners and examinees,

and index of persons. The introduction discusses the course of the exams for candidates and professors, and the publication of the manuscript.

Marek DERWICH
Institute of History
University of Wrocław

Patryk FRANKOWSKI, Alina MAŁDY (eds), *W służbie sacrum. Z kultury muzycznej Jasnej Góry i Poznania w XVIII wieku*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2012, pp. 116, illustrated + CD with the English version = *In the Service on the sacred. Selected Aspects of the Music Culture in Jasna Góra and Poznań in the 18th Century*, trad. Marcin TURSKI

This beautifully published book was released on the occasion of opening in the National Museum in Poznań an exhibition of the same title. It contains three scientific studies: R. Pośpiech, *Musica Claromontana in the 18th century*; A. Małdy, *Parish Church Music in 18th century Poznań*; P. Frankowski, *Instruments of the Musical Ensemble of the Pauline friars in Jasna Góra and of the Poznań City Parish Church Ensemble – a catalogue*. The complementing illustrative material constitute the catalogue of monuments presented on the exhibition. The enclosed CD contains the English version.

Marek DERWICH
Institute of History
University of Wrocław

Anna GAŚSIOR, Janusz KRÓLIKOWSKI (eds), *Dzieje diecezji tarnowskiej*, t. 2: *Institucje i wydarzenia* [*History of the Diocese of Tarnów*, vol. 2: *Institutions and events*], Tarnów: Biblos, 2012, pp. 670, illustrated

The volume was published on the occasion of the 225th anniversary of the Diocese of Tarnów and precedes the volume 1, entirely devoted to the people who created this diocese and worked there. About its content informs sufficiently the table of contents, enclosed in the end of this information.

On the columns of the periodical dedicated to the monastic legacy it is appropriate, to draw the attention to four articles related to this issue. Three of them concern the history of particular monasteries. In the first one, A. Truś-Kuźma outlined the history of the Dominican convent in Bochnia from its foundation in 1375, until its relocation in 1777 to the premises of Jesuit College in Jarosław, and final liquidation in 1824. The two other monasteries, belonging to the new type of active congregations, have a completely different story. M. Borkowska O.S.B. presented the history of the Ursuline convent in Tarnów. Thrown out of the Grand Duchy of Posen in 1876 on the wave of dissolutions related with Kulturkampf, like the other removed from this area sisters, they found their shelter in Tarnów, where in 1877 they established a prosperous monastery, functioning to the present. Fr. J. Gawel S.C.J. introduced the history of